Cossetània Edicions

LO LLIBRE 2

LO LLIBRE 2

PARAULES, FRASES FETES, DITES, REFRANYS, EXPRESSIONS I CANÇONS

GRUP DE FACEBOOK
PARAULES EBRENQUES

Cossetània EDICIONS

LO LLIBRE 2.indd 3 18/03/16 11:40

COORDINACIÓ
Josep Adell Sebastià, Josep Piñol Curto, Jordi Arbues, Gemma Ginovart Codorniu

APORTACIONS DE CONTINGUT
Grup de Facebook Paraules Ebrenques
Alumnes de 6è de primària de les escoles de les Terres de l'Ebre

ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC
Albert Aragonés Salvat

ASSESSORAMENT GRÀFIC
Gemma Mauri Estupinyà, Frederic Solé Tortajada

DISSENY COBERTA
Eli Alcoba Miralles

MARCA PARAULES EBRENQUES
Cinta Segarra Heras (Nusgràfic)

AGRAÏMENTS
Membres del grup de Facebook Paraules Ebrenques, Jana Mas, Mariló Sebastià,
Cossetània Edicions i escoles participants en el concurs d'il·lustració.
I gràcies a Juanitet lo Prim, Paquita la Garrons i Maria Cinta la Cabra per tornar-nos a acompanyar en aquesta nova aventura.

Títol original: LO LLIBRE 2
Primera edició: ABRIL, 2016

© de l'edició: 9 GRUP EDITORIAL – COSSETÀNIA EDICIONS
C/ de la Violeta, 6 – 43800 Valls – Tel. 977601257 – cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

IMPRESSIÓ: Anfigraf

ISBN: 978-84-9034-483-5

DL T 396-2016

COL·LEGIS PARTICIPANTS AL CONCURS D'IL·LUSTRACIÓ

Escola 16 de Febrer (els Muntells)
Sant Jordi (Aldover)
Santa Teresa (Móra d'Ebre)
Soriano Montagut (Amposta)
Sagrada Família (Tortosa)
Sagrat Cor (Amposta)
Teresià (Tortosa)
Lluís Viñas i Viñoles (Móra d'Ebre)
Escola Sant Jaume (Sant Jaume d'Enveja)
Escola 1 d'Abril ZER Ebre (la Palma d'Ebre)
Escola Sant Roc (Paüls)
Doctor Ferran (Corbera d'Ebre)
El Diví Mestre (Vilalba dels Arcs)
Miques Granell (Amposta)
Consol Ferrer (Amposta)
Sant Antoni Abat (els Reguers)
La Pineda ZER Riu Avall (Tivenys)
Escola la Miranda (Arnes)
Roc Llop i Convalia (Miravet)
Les Eres (Rasquera)
Sant Salvador ZER Montsià (Godall)
Alfara de Carles ZER Mont Caro (Alfara de Carles)
Escola l'Assumpció (Deltebre)
El Verger (Garcia)
El Temple (Tortosa)
Nostra Senyora de la Consolació (Tortosa)
Escola Xerta (Xerta)
Escola Raval de Cristo ZER Mont Caro (Raval de Cristo)
Escola Poble Nou del Delta ZER Mediterrània (el Poble Nou del Delta)
Escola Josep Riba (la Serra d'Almos)
Escola Puig Cavaller (Gandesa)
Escola Sant Miquel (Ascó)
Escola Sant Llorenç (la Galera)
Escola el Tormo (la Torre de l'Espanyol)

LO LLIBRE 2.indd 5 18/03/16 11:40

ÍNDEX

QUÈ PARLEM A LES TERRES DE L'EBRE?	11
LO TEMPS I EL PAS DEL TEMPS	15
LO TREBALL	33
LOS DINERS	51
LO COS HUMÀ	59
LO RIU I LA MAR	75
LOS ANIMALS	79
LOS ARBRES, LES PLANTES I LES FLORS	85
VIATJAR	91
NETEDAT I BRUTÍCIA	95
LOS ALIMENTS	103
LA FAMÍLIA I ELS AMICS	115
LES EMOCIONS	123
LO CONEIXEMENT	131
SALUT I MALALTIES	139
LES EDATS DE LA VIDA	147
LO CANÇONER	151

LO LLIBRE 2.indd 7 18/03/16 11:40

VAL MÉS UNA GOTA DE SABER QUE UN MAR DE FORTUNA.

LO LLIBRE 2.indd 9 18/03/16 11:40

RIBERA D'EBRE
TERRA ALTA
BAIX EBRE
MONTSIÀ

QUÈ PARLEM A LES TERRES DE L'EBRE?

Lo tortosí és un subdialecte de transició entre el català nord-occidental i el valencià. Estrictament comprèn lo Baix Ebre i el Montsià, però també en compartixen la majoria de característiques la Ribera d'Ebre, la Terra Alta, els Ports, i part del Maestrat i el Matarranya.

Precisament lo caràcter de transició fa que, per exemple, fem servir l'article *lo*, *los*, (*lo riu*, *los llibres*) i la desinència *-o* del present d'indicatiu (*jo parlo*), com en català nord-occidental, i també els demostratius *est* (o *este*), *esta*, *estos*, *estes*, i el verb *vore*, com en valencià.

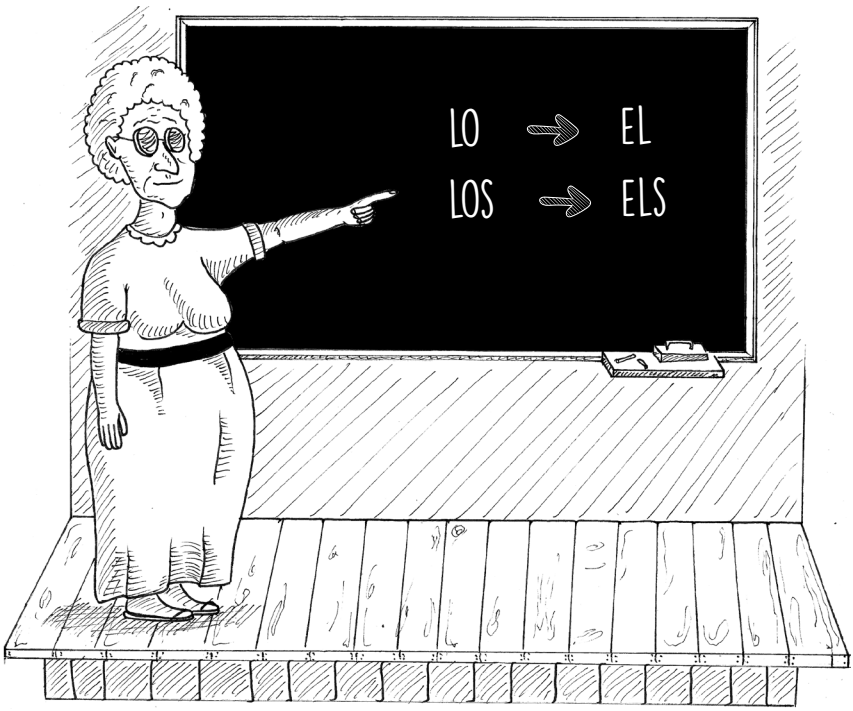
Pel que fa a la manera de pronunciar, diem una *a* en la majoria de paraules que comencen per la síl·laba *em-*, *en-*, *es-* (*embut*, *encara*, *escala*) i diem la *x* al principi de paraula i darrere de consonant com si fos una *tx* (*xica*, *panxa*), com tot lo català occidental; pronunciem *au* en comptes d'*o* en paraules femenines com *oliva*, *orella*, etc., com fan també en català nord-occidental; diem *ametla*, *guatla*, *motle*, etc., com fan en valencià i balear, etc.; i pronunciem *e* oberta en comptes d'*a* en paraules com *iaia*, *llarg*, entre altres.

Si ens fixem en les formes de les paraules, només hi ha una cosa que només se fa en tortosí: fer servir la mateixa forma de la primera i segona persona del plural en lo present i l'imperfet de subjuntiu: *vol i volia que cantéssem*, en comptes de *vol que cantem i volia que cantéssem*.

Pel que fa al lèxic, en canvi, compartim paraules en lo català nord-occidental (*acaçar*, *maçana* o *mançana*, *moixó*, etc.) i tenim moltes paraules pròpies (*baldana*, *botana*, *escuranda*, *lligallo*, *pataca*, *pesteta*, *setra*, etc.), però coincidim molt sovint en lo valencià (*agarrar*, *bigot*, *dolent -a* o *malalt*, *faena*, *juí*, *poal*, *polp*, *rogle*, *unflar*, *xalar*, etc.).

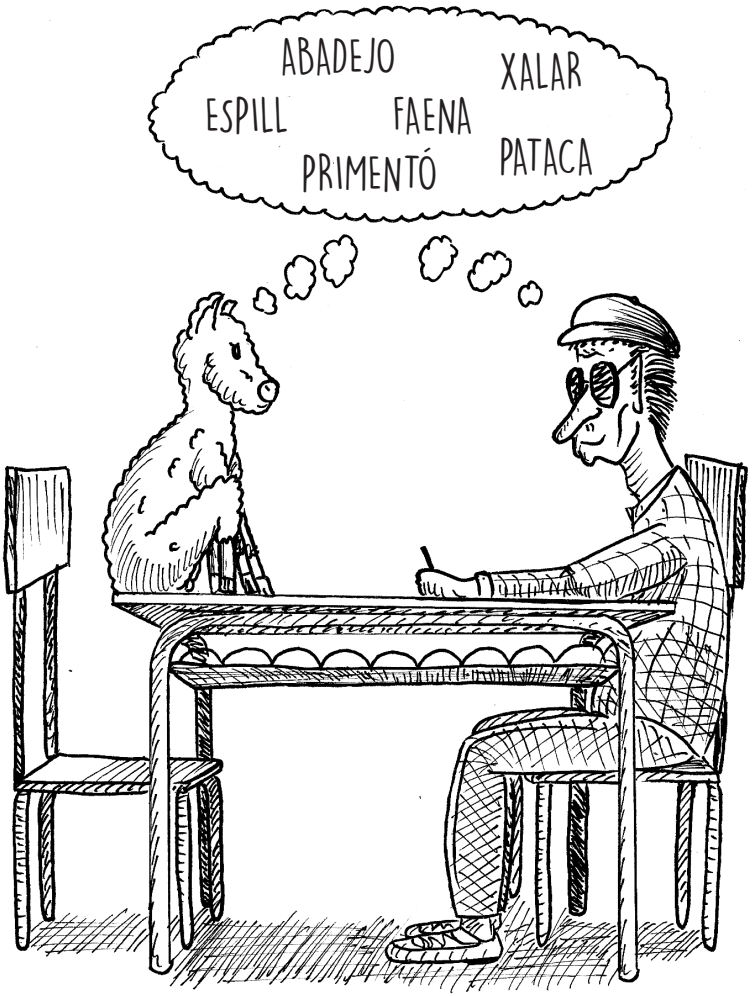
··· || ···

LO LLIBRE 2.indd 11 18/03/16 11:40

Avui, com a molts altres llocs, se van perdent paraules nostres correctes i genuïnes, que se substituïxen per altres pròpies del castellà: *barret* (*sombrero*), *boig boja* (*loco loca*), *bres* (*cuna*), *bromera* (*espuma*), *espurna* (*chispa*), *malnom* (*apodo*), *palometa* (*mariposa*), *plàtera* (*bandeja*), *titella* (*marioneta*), *vidriola* (*hucha*), etc. Lo mateix podem dir de paraules que no se senten a la tele i que s'eviten a l'escola, com són *meua*, *teua*, *seua*, etc., *abadejo*, *espill*, *faena*, *nàixer*, *nadar*, *redó*, *cementeri*, *tomata* o *tomaca*, *xarrar*, etc.

LO LLIBRE 2.indd 12 18/03/16 11:40

LO LLIBRE 2.indd 13 18/03/16 11:40

LO TEMPS I EL PAS DEL TEMPS

QUINA XAFOGOR!

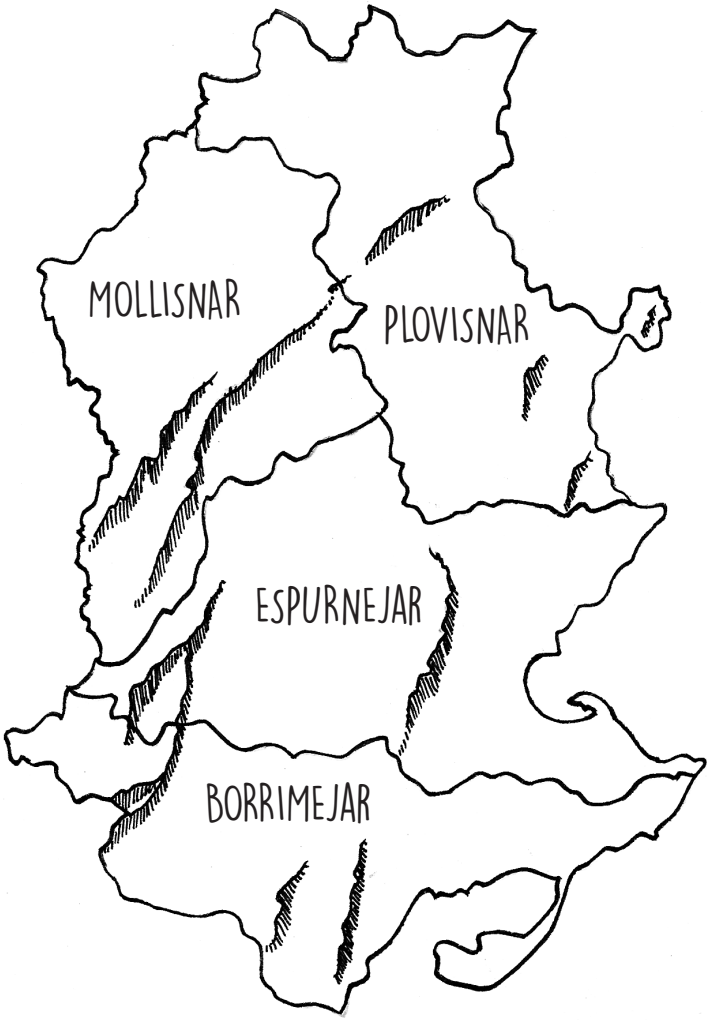
LO LLIBRE 2.indd 16 18/03/16 11:40

ROINA

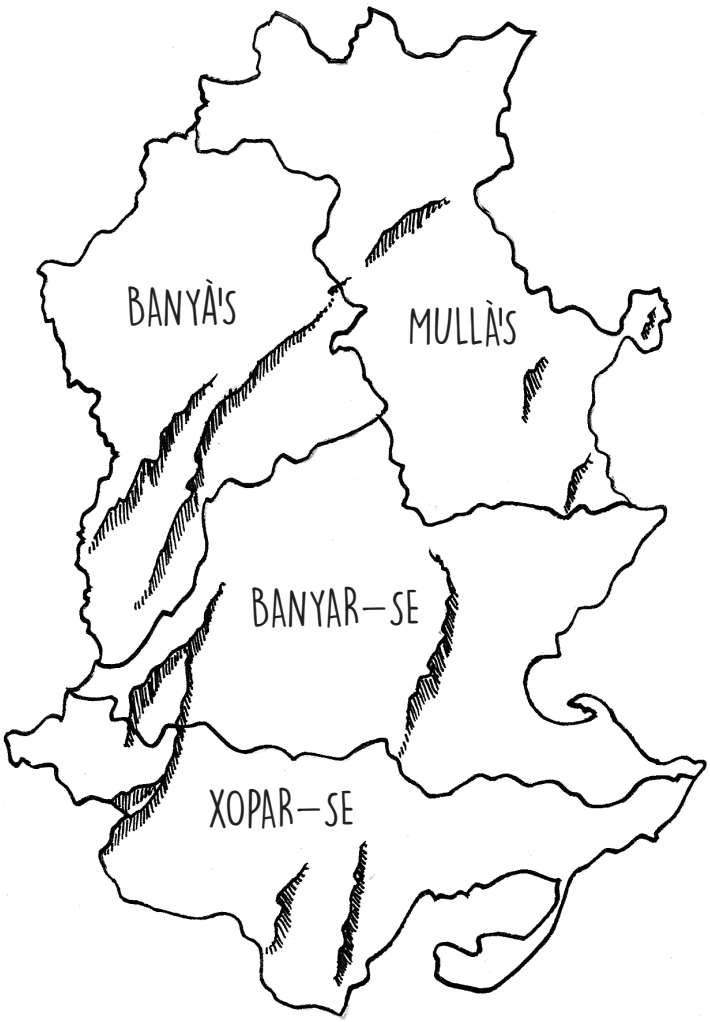
LO LLIBRE 2.indd 17 18/03/16 11:40

PLOVISQUEJAR

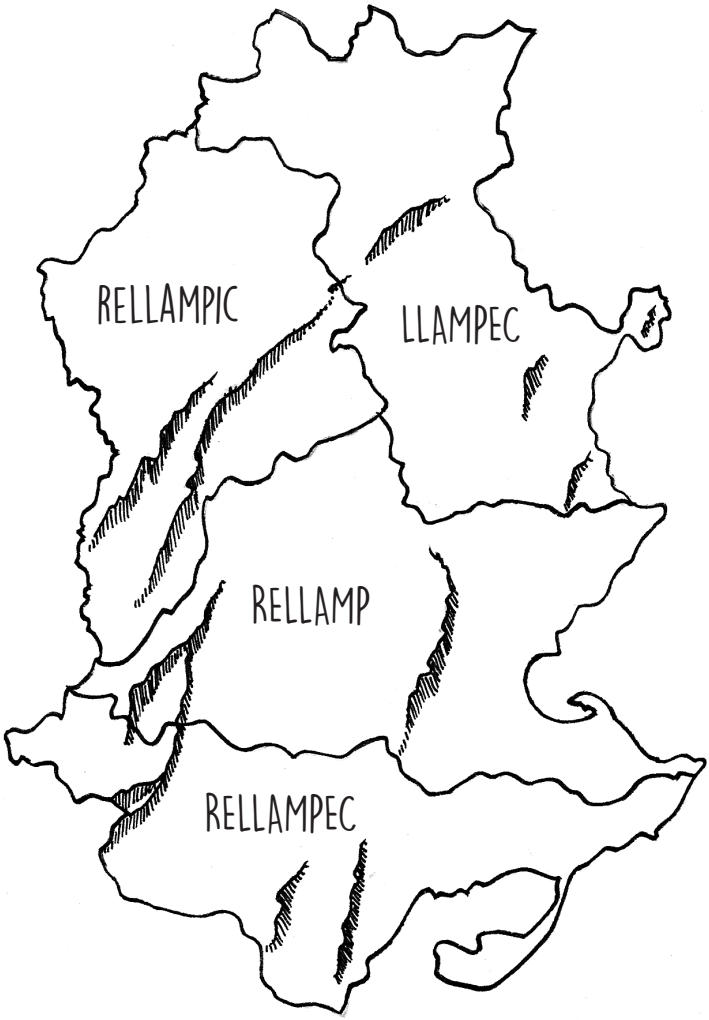
LO LLIBRE 2.indd 18 18/03/16 11:40

MULLAR–SE

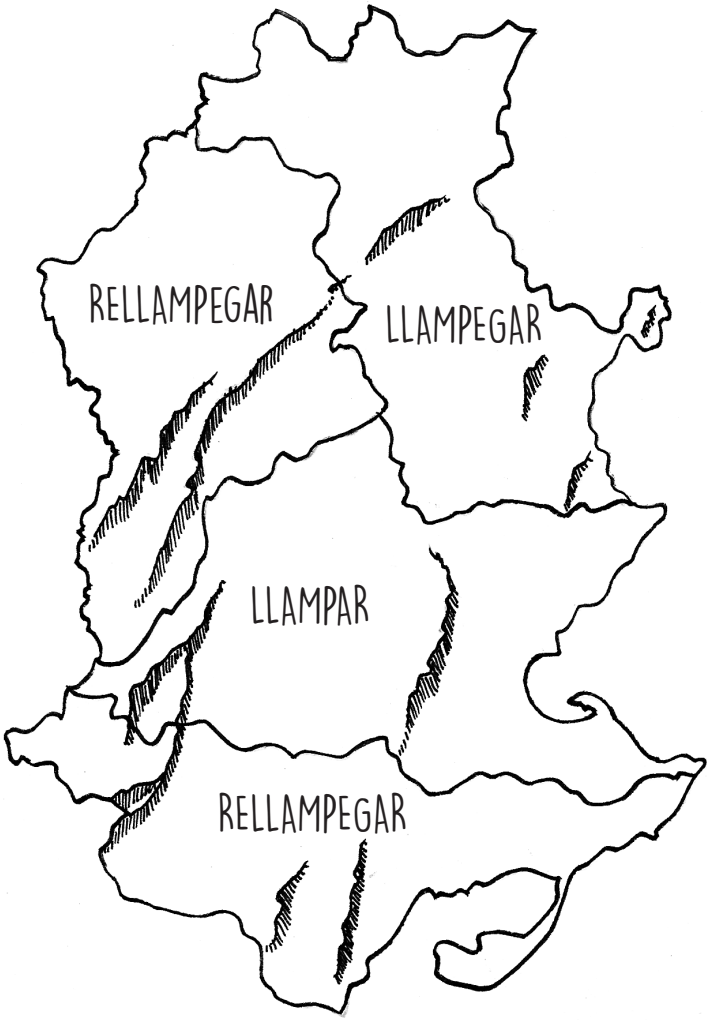
LO LLIBRE 2.indd 19 18/03/16 11:40

LLAMP

LO LLIBRE 2.indd 20 18/03/16 11:40

LLAMPEGAR

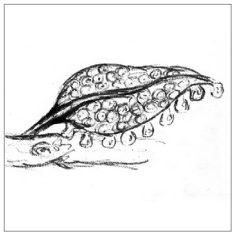

LO LLIBRE 2.indd 21 18/03/16 11:40

CALAMARSA

LO LLIBRE 2.indd 22 18/03/16 11:40

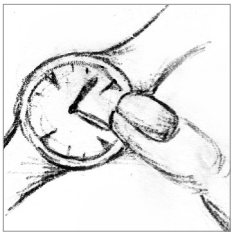

AIGUALERA

ROSADA

AIGUAT

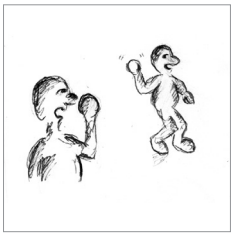
ALEGO*/PROMPTE

AVIAT

ALLÀ CALLÀ*

DE TANT EN TANT

ANDOSSIAU*

ADÉU

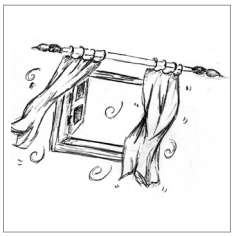
BASCA

MOLTA CALOR

BASSOT

BASSAL

BISCOR*

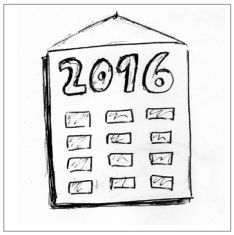
FRESCA

CATIUSQUES*

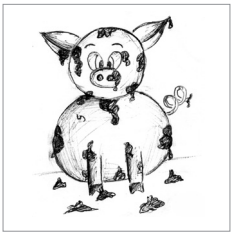
BOTES D'AIGUA

LO LLIBRE 2.indd 23 18/03/16 11:40

ENGUANY

AQUEST ANY

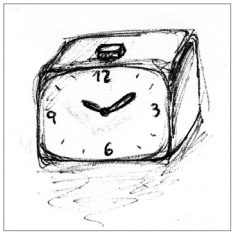
FANGUTXER*

MOLT DE FANG

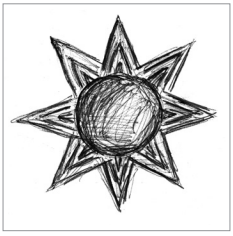
NEGROR

MOLT NÚVOL

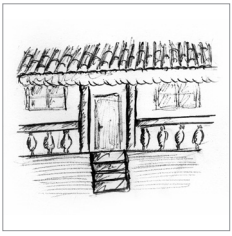
RELONGE*

RELLOTGE

SOLIGUER*

MOLT DE SOL

SOPLUIG

PORXO

TAL I QUINA HORA

MOLT TARD

TANO*

FRED

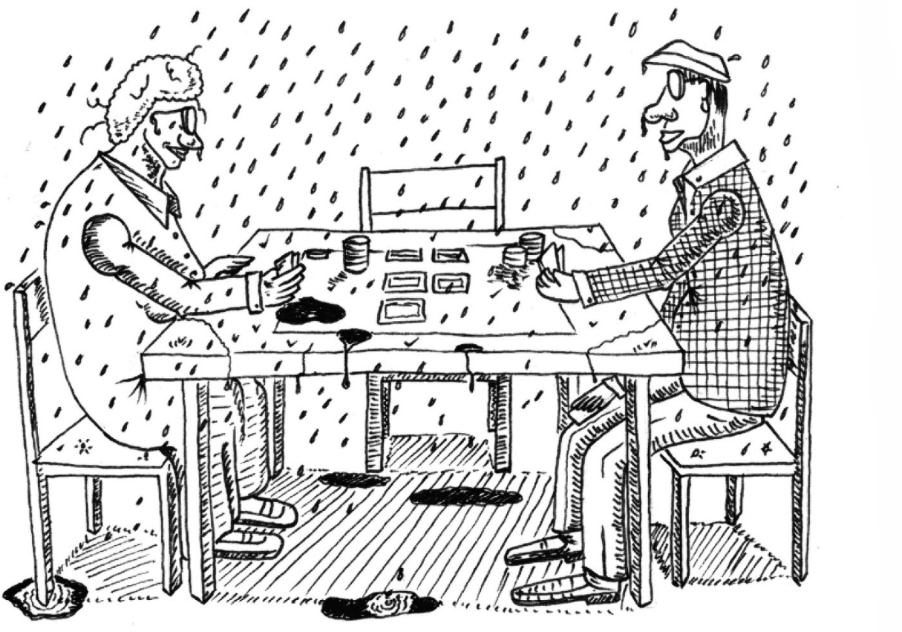
VENTOLERA

MOLT DE VENT

LO LLIBRE 2.indd 24 18/03/16 11:40

–DEMÀ PLOURÀ.

–POS LA DIXAREM CAURE.

LO LLIBRE 2.indd 25 18/03/16 11:40

—QUAN LLAMPA A LA MAR, VENT DE LA SERRA.

—QUAN DÉU HO VOL, SENSE NÚVOLS PLOU.

—NÚVOLS EN CREU, AIGUA TINDREU.

—VENT DE PONENT, NI AIGUA NI VENT.

—CEL ROGENC, PLUJA O VENT.

—QUAN MONTSIÀ PORTA CAPELL, APARTA'T D'ELL.

—SI MONTSIÀ FA CAPELL, PICA ESPART I FES CORDELL.

—CELLA AL PORT, SENYAL DE VENT.

—VENT DE PONENT, NI AIGUA NI VENT.

—QUAN TRONA AL FEBRER, OLI L'ANY QUE VE.

—TRAMUNTANA A SANT MIQUEL, TOT L'ANY MIRAREM LO CEL.

—QUAN LO SOL SE PON EN JOCA, ALTRES DIES L'ESQUENA XOPA.

—SI PEL MARÇ TRONA, L'AMETLA ÉS BONA.

LO LLIBRE 2.indd 26 18/03/16 11:40

—LES PLUGES DE GENER, AL CAMP SEMPRE VAN BÉ.

—SI LLAMPA A LA MARINA, GUARDA LA ROBA FINA.

—MARÇ VENTÓS, ABRIL PLUJÓS, I MAIG HUMIT, FA EL PAGÈS RIC.

—QUAN LLAMPA A LA SERRA, AIGUA A LA TERRA.

—SI AL DESEMBRE PLOU, BON ANY NOU.

—VENT DE GARBÍ, EL PEIX JA ESTÀ AQUÍ.

—LLUNADES DE SOL.

—LO SOL JA COMENÇA A ROENTAR.

—FA UN SOL QUE BADA LES PEDRES!

—FA UN SOL QUE PETEN LOS MOIXONS!

—FA UN SOL QUE TORRA SÉPIES!

—NO FA NI UNA GOTETA D'AIRE.

—NO SE MOU NI UNA FULLA.

LO LLIBRE 2.indd 27 18/03/16 11:40